

ARTICULUS III.

DE BONITATE TRANSCENDENTALI ENTIS.

Quaeritur de bono et de ejus opposito, nempe de malo.

§ 1. De bono.

69. Definitio. Illud generatim dicitur bonum quod in se aliquatenus est perfectum et conveniens est alicui. Igitur in conceptu boni duplex ratio distinguitur : a) *perfectio rei* quae vocatur bonitas materialis, absoluta, fundamentalis. b) *Convenientia* hujus perfectionis erga aliquid, quae convenientia in eo ponitur quod haec res potest aliquid perficere per modum causae sive formalis sive efficientis. — Hinc bonitas definitur : « *perfectio entis convenientis alicui.* »

Proprietas. *Proprietas primaria boni est appetibilitas.* Etenim : a) ex una parte appetibilitas non est essentia boni. Convenientia enim boni respectu appetentis est appetibilitate prior. b) Ex altera parte ab hac convenientia immediate fluit quod res bona sit appetibilis.

Ergo licet etiam definire bonum *id quod omnia appetunt.*

70. Divisio. 1. Bonum dicitur *absolutum* vel *relativum*, prout ens bonum dicitur conveniens sibi vel alii enti. — Bonum relativum a multis solum vocatur bonum, adeo ut forma boni dicatur esse convenientia *alteri*.

2. Bonum relativum est bonum *per se* vel *per aliud*. a) Bonum *per se* potest perficere aliud per se ipsum, ideoque ratione sui appetibile est. — b) Bonum *ratione alterius* est medium perfectionis obtinendae, ideoque appetibile ratione alterius, seu in quantum est medium. Haec ratio medii, sive haec efficacia producendi boni, reddit ipsum medium appetibile et bonum.

Aliqua res potest esse simul bona per se, et ratione alterius.

3. Bonum per se dividitur in *delectabile* et *honestum*.

Non una est significatio boni delectabilis et boni honesti :

a) Bonum *delectabile* illud est quod est conveniens in ordine ad *delectationem* quam affert, seu quod possidetur cum suavitate. — Bonum *honestum* illud est quod *perficit*, praescindendo ab hoc utrum suavitatem afferat, necne.

b) Cum natura aliqua, puta natura humana, est simul sensitiva et rationalis, saepius bonum honestum dicitur illud quod perficit partem principalem h. e. animam *rationalem*; bonum quod perficit *partem sensitivam*, vocatur sensitivum, et delectabile, ob delectationem specialem quae concomitari solet.

c) Alia est significatio solemnior boni honesti : vocatur illud bonum quod perficit naturam humanam uti est *libere agens*. Nomine talis boni honesti veniunt tum actus liber voluntatis conformis normae actionum humanarum, tum bonum ad quod haec actio terminatur, tum habitus afficiens potentiam. Patet bonum, quod actio honesta prosequitur, posse pertinere ad ordinem rationalem aut sensitivum.

4. Bonum adaequatum et inadaequatum. — a) *Adaequatum* est illud quod dat enti omnem perfectionem, quae ab eo requiritur, sive est bonum cujus possessio ita perfecte satiat appetitum naturalem et innatum entis, ut nihil ulterius jam istud ens perficere possit, vel saltem ut nihil ultra concupiscatur. — b) Bonum quod imperfecte satiat est *inadaequatum*.

5. Bonum adaequatum potest inspicere formaliter et materialiter : a) *Formaliter* inspectum est ratio boni perfecte satiativi. Ex bonis particularibus intellectus per abstractionem sibi efformat ideam boni puri, sive boni cui nullum malum miscetur, quod perfecte satiat appetitum, et subjectum felicissimum facit. Illud bonum necessario appetitur ab homine. Cetera vero appetuntur tanquam media plus minusve perfecte adipiscendi istud bonum ideale. — b) *Materialiter* inspectum est illa res, in qua verificatur ratio boni adaequati, cujus possessio perfecte appetitum satiat. Istud bonum dicitur objectum beatificum (faciens beatum), sive objectum beatitudinis, beatitudo objectiva.

Quaestio. Quaeritur num ens et bonum convertantur.

Thesis 12. Omne ens est absolute et relative bonum.

71. 1^a PARS. *Omne ens est absolute bonum.*

PROB. Omne ens habet *speciem*, qua in determinato ordine constituitur, *ordinem* quo partes inter se cohaerent et totum ordinatur in finem, *modum* quo essentiae praefigitur certus modus. Atqui in complexu horum trium consistit entis perfectio, adeoque bonitas absoluta; quod enim his instruitur est totaliter factum, seu perfectum. Ergo.

72. II^a PARS. *Omne ens est relative bonum.*

PROB. Illud est relative bonum quod aliud perficere potest, vel per modum causae efficientis, vel per modum causae formalis. Atqui omne ens potest alterum perficere, vel per modum causae efficientis, vel per modum causae formalis.

Prob. *Min.* Ens est vel substantia vel accidens; substantia est pure spiritualis aut non pure spiritualis, completa aut incompleta, haec est materia aut forma. Atqui a) accidens perficit substantiam completam cui tribuit esse secundum, vicissim perficitur a substantia a qua in essendo sustentatur; b) materia et forma se mutuo complent perficiuntque; c) substantiae completae inferiores subserviunt multipliciter superioribus ad quarum perfectionem ordinantur; d) substantiae spirituales spectant ad pulchritudinem universi, praeterea ex inferioribus media hauriunt quibus Dei attributa perfectius cognoscant et finem ultimum comparent. Ergo.

Ex se patet Deum esse absolute et relative bonum.

§ 2. De malo.

73. Divisio mali. 1. Malum, seu id quod opponitur bono, dividitur in *absolutum* et *relativum*: a) *absolutum* est in se malum; b) *relativum* est alteri malum.

2. Malum est ordinis *physici* vel ordinis *moralis*: a) Malum in ordine *physico* est entitas physica mala, sive sibi, sive alteri. — b) Malum ordinis *moralis* attenditur penes actiones inhonestas et vocatur *peccatum*. — Non diffitemur quidem malum ordinis moralis, cum ejus subjectum sit entitas aliqua, et ipsum spectare ad ordinem physicum; distinguitur tamen a ceteris malis physicis ob specialem suam malitiam.

Praeter malum physicum et malum morale, datur malum

metaphysicum, quod *simplici* carentia ulterioris perfectionis continetur, et quo proinde afficitur omne ens finitum qua tale. Manifestum est illud malum esse *improprie* tale.

Quaestiones. Quaeritur a) quaenam sit *ratio formalis mali absoluti* tum ordinis physici tum ordinis moralis; b) quaenam *causalitas* competat malo.

74. De ratione formali mali absoluti. Dantur tres sententiae:

I^a SENT. est Manichaeorum, affirmantium rationem formalem mali *positivo* contineri, nempe res ordinis physici, et actus peccaminosos esse mala per positivam entitatem.

II^a SENT. ponit rationem formalem mali absoluti contineri privatione, seu res et peccata esse mala *ratione privationis*, quia scilicet carent *perfectione aliqua sibi debita*.

III^a SENT. distinguit, asseritque rationem formalem mali ordinis physici esse *privationem perfectionis*; mali moralis, non esse tantum privationem rectitudinis, sed *ipsammet entitatem positivam actus peccaminosi*.

Thesis 13. Ratio formalis mali absoluti, tum ordinis physici tum ordinis moralis, sola privatione continetur.

75. PROB. I^m ARG. Ratio formalis mali absoluti stat vel in positivo, vel in negativo, vel in privativo; sive aliter res est absolute mala, vel per positivam entitatem, vel quia simpliciter caret perfectione, vel quia privatur perfectione. Atqui primum et secundum sunt falsa. Ergo manet tertium.

Prob. 1^a pars *Min.* Omne ens est bonum. Ergo nullum ens est malum per positivam entitatem.

Prob. 2^a pars *Min.* Secus omnis res creata esset physice mala; nam finita cum sit, afficitur limite, seu defectu ulterioris entitatis et perfectionis. Atqui res finita, qua talis, est quidem metaphysice mala, non vero physice. Ergo.

II^m ARG. Spectat ad *solum malum morale*. Absurda est ea sententia quae Deum efficit auctorem ipsius peccati formaliter et reduplicative sumpti (h. e. peccati in quantum est peccatum). Atqui sententia, quae rationem formalem peccati reponit in aliqua positiva entitate, efficit Deum auctorem ipsius peccati formaliter et reduplicative sumpti. Ergo.

Prob. Min. Deus enim, eo quod cum omni agenti naturali physice concurrat, est auctor in ordine suo cujusvis positivae entitatis. Ergo esset auctor istius entitatis positivae peccaminosae. Esset ergo auctor mali moralis formaliter sumpti.

76. Coroll. 1. Ergo malum formaliter est ens rationis.

Coroll. 2. Malum non est cognoscibile nisi per bonum.

77. De causis mali. A. De causa efficienti.

1. *Malum non habet causam per se.* Appetitus enim non intendit nisi bonum, suum objectum formale; deinde agens omne per se tendit in entitatem positivam, quae est bona.

2. *Malum habet causam per accidens*, idque dupliciter: a) Quatenus connectitur eum eo quod per se efficitur ab agente; connectitur autem vel ob imperfectionem instrumenti, vel ob imperfectionem materiae ex qua educitur forma, vel ob formam productam quae nempe formaliter expellit contrarium adeoque ejus privationem causat. b) Quatenus est medium acquirendi bonum magis: sic malum physicum inducitur ut obtineatur bonum majus.

B. *De causa materiali.* Malum, cum privatione constet, non est causa materialis; verum est causa formalis proindeque habet causam materialem. Jamvero *causa materialis mali est bonum.* Malum enim inhaeret rei positivae; omne autem ens, quatenus est ens, est bonum; itaque malum inhaeret bono. — Porro causa materialis, ex se bona, fit mala cum afficitur privatione. — Subjectum mali est quadruplex: *actus, habitus, passio et substantia.*

78. Axiomata. 1. *Bonum est diffusivum seu communicativum sui.* Etenim: a) bonum, quatenus est conveniens alteri, perfectius reddit id cui unitur; b) bona reddit media quorum ope comparatur; c) inclinatur ad se communicandum alteri.

2. *Deus est omnis boni bonum.* Deus enim est causa exemplaris omnis boni; est causa prima efficiens et causa finalis omnis boni.

3. *Bonum est ex integra causa, malum ex quovis defectu.* Celebre est in theologia morali. Adhibetur etiam in rebus naturalibus et tunc bonum vocatur illud quod est perfectum, malum illud quod est minus perfectum.

4. *Bonum totius est etiam bonum partium.*

ONTOLOGIAE PARS SECUNDA.

DE DECEM CATEGORIIS.

CAPUT III.

DE SUBSTANTIA DE HYPOSTASI ET DE ACCIDENTE.

79. Prologus. Postquam de ente transcendentaliter sumpto et de proprietatibus ejus actum est, ad entis realis divisiones descendendum est. Duò autem genera, *κατηγορίαι*, praedicamenta, in quae ens primo dividitur per additionem aliarum notarum seu modorum, sunt *substantia* et *accidens*. Accidens autem in novem praedicamenta dispescitur. — Itaque de substantia et accidente generatim sumpto est dicendum antequam ad haec descendatur; agendo de substantia, dicendum est quomodo se habeat respectu hypostaseos.

ARTICULUS I.

DE SUBSTANTIA.

Quaeritur de notione, de divisione, de proprietatibus substantiae; seu quaeritur quid sit, quotuplex et qualis.

§ 1. *Notio substantiae.*

Ut natura substantiae declararetur, tria praestanda sunt: a) conceptus substantiae est declarandus; b) stabiliendus est valor objectivus con-